

Länsstyrelsen
GOTLANDS LÄN

Bevarandeplan för Natura 2000-området

SE0340160 Hägsarve kärräng

Natura 2000

Natura 2000 är ett ekologiskt nätverk av värdefulla naturområden inom EU. Utpekande av Natura 2000 -områden bygger på krav som finns i EU:s fågeldirektiv och art- och habitatdirektiv. Syftet är att hejda utrotning av vilda djur och växter och att hindra att deras livsmiljöer förstörs. Alla medlemsländer ska peka ut områden dels för fåglar som anges i EU:s fågeldirektiv, dels för naturtyper och arter som anges i art- och habitatdirektivet. Genom utpekandet åtar sig länderna att de utpekade värdena i områdena ska bevaras långsiktigt. Natura 2000-nätverket är en av hörnstenarna i EU:s arbete för att bevara biologisk mångfald. I fågeldirektivet och habitatdirektivet listas 170 naturtyper och sammanlagt cirka 900 växt- och djurarter som särskilt värdefulla. 90 av naturtyperna och drygt 100 av djur- och växtarterna i habitatdirektivets bilaga 1 och 2 finns i Sverige. Därtill häckar regelbundet cirka 60 av fågeldirektivets fåglar i vårt land.

Bevarandeplaner

För varje Natura 2000-område ska Länsstyrelsen ta fram en beskrivning. Detta ska göras i särskilda bevarandeplaner eller i en skötselplan om området även är naturreservat. I planen ska det finnas en beskrivning av området med bevarandesyfte, bevarandemål och beskrivningar av de naturtyper och arter som ska bevaras och bidra till gynnsam bevarandestatus. Hot mot Natura 2000-områdets arter och naturtyper, och behov av bevarandeåtgärder, t ex skydd eller skötsel, ska beskrivas. Informationen ska underlätta förvaltningen av området och tillståndsprövningar enligt miljöbalken.

Bevarandeplanen ska fastställas av Länsstyrelsen, som även är ytterst ansvarig för att målsättningen med området uppfylls. Bevarandeplanen ska revideras när ny kunskap tillkommer eller när förutsättningar för området ändras. Den ska tas fram och hållas aktuell i dialog med berörda intressenter, och det är värdefullt om den som har ny information kontaktar Länsstyrelsen. Bevarandeplanen är inte ett juridiskt bindande dokument. För formell reglering av skydd eller skötsel kan andra beslut behövas, t ex skyddsbeslut för naturreservat. Föreskrifter enligt eventuella skyddsbeslut gäller parallellt med den tillståndsplikt som gäller inom Natura 2000.

I bevarandeplanen redovisas gränser, naturtyper och arter enligt bästa tillgängliga kunskap. I de fall där ny kunskap har tillkommit, har Länsstyrelsen för avsikt att föreslå dessa ändringar till regeringen när nästa tillfälle ges.

Vid förvaltning och tillståndsprövning utgår man från i verkligheten förekommande naturtyper, varför det är nödvändigt att bevarandeplanen redovisar dessa, även om de inte har hunnit beslutas av regeringen.

Tillståndsplikt och samråd

För att inte skada naturvärden krävs tillstånd för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Det kan även gälla åtgärder utanför Natura 2000-området, om de kan påverka miljön i området. Detta regleras i miljöbalken (7 kap. 27-29§§). Då det kan vara svårt att avgöra vilka åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka naturvärden behöver man samråda med Länsstyrelsen före genomförandet.

Vid skogsbruksåtgärder hålls samråd med Skogsstyrelsen.

Mer information finns hos Länsstyrelsen, läs på webben eller kontakta en handläggare.

Begreppsförklaringar Natura 2000

SPA - Område som genom regeringsbeslut klassificerats som särskilt skyddsområde i enlighet med EU:s fågeldirektiv (2009/147/EEG).

pSCI - Område som är föreslaget av regeringen, men ännu ej antaget av EU-kommissionen.

SCI - Område som, i den biogeografiska regionen eller de biogeografiska regionerna det tillhör, väsentligt bidrar till att bibehålla eller återställa en gynnsam bevarandestatus hos någon av livsmiljöerna i bilaga 1 i art- och habitatdirektivet eller någon av arterna i bilaga 2 i samma direktiv. Områden som kan bidra till att nätverket Natura 2000 blir sammanhängande och som väsentligt bidrar till bibehållandet av den biologiska mångfalden inom den biogeografiska regionen eller de biogeografiska regioner (kontinental, boreal, alpin, marin östersjön och marin atlantisk) som avses.

SAC – Område av gemenskapsintresse (SCI) som av regeringen med stöd av MB (Miljöbalken) 7 kap. 28 § förklarats som särskilt bevarandeområde.

Gynnsamt bevarandetillstånd

En arts bevarandestatus anses gynnsam när:

- populationsutvecklingen visar att arten på lång sikt kommer att förbli en del av sin livsmiljö
- dess naturliga utbredningsområde inte minskar och sannolikt inte heller kommer att minska
- tillräckligt mycket livsmiljö finns för att arten ska bibehållas på lång sikt.

En naturtyps bevarandestatus anses gynnsam när:

- dess naturliga utbredningsområde och de ytor den täcker är stabila eller ökande
- de strukturer och funktioner som krävs för att livsmiljön ska bibehållas finns kvar under överskådlig framtid
- bevarandestatusen hos dess typiska arter är gynnsam.

Bevarandeplan för Natura 2000-området

SE0340160 Hägsarve kärräng

Kommun: Gotland

Områdets totala areal: 2,9 ha

Bevarandeplanen uppdaterad av Länsstyrelsen: 2016-07-28

Bevarandeplanen fastställd av Länsstyrelsen: 2016-12-21

Markägarförhållanden:

Privata ägandeförhållanden

Regeringsbeslut, historik:

SPA: Nej, pSCI: 2004-04-01, SCI: 2005-01-01, SAC: 2011-03-01, regeringsbeslut M2010/4648/Nm

Naturtyper och arter som ska bevaras i området:

Naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet:

6410 - Fuktängar

9070 - Trädklädd betesmark

Bevarandesyfte

Det överordnade bevarandesyftet för Natura 2000-nätverket är att bidra till bevarandet av biologisk mångfald genom att bibehålla eller återskapa gynnsam bevarandestatus för de naturtyper och arter som omfattas av EUs fågeldirektiv eller art- och habitatdirektiv. För det enskilda Natura 2000-området är det överordnade syftet att bevara eller återställa ett gynnsamt tillstånd för de naturtyper eller arter som utgjort grund för utpekandet av området.

Prioriterade bevarandevärden:

Inom Natura 2000-området Hägsarve kärräng är de prioriterade bevarandevärdena områdets Fuktängar (6410) och Trädklädd betesmark (9070) samt förekomsterna av kärrnycklar. Bevara en mindre våtmark med höga naturvärden och värdefull flora. Bevara den flora och fauna som är typisk för de ovan nämnda naturtyperna.

Motivering:

Ett litet kärr med höga naturvärden. I fuktängen förekommer även en av Gotlands få förekomster av kärrnycklar. Våtmarken har erhållit klass 1 i länets Våtmarksinventering (VMI) samt ingår i den nationella Myrskyddsplanen för Sverige, där Sveriges mest skyddsvärda myrar finns beskrivna. Området är endast delvis påverkat av avverkningar i östra och norra delen samt av ett dränerande dike som löper parallellt längs med områdets östra gräns.

Prioriterade åtgärder:

Att säkerställa en regelbunden och långsiktig hävd av fuktängen och den trädklädda betesmarken så att det hålls öppet och fritt från igenväxningsvegetation samt att förhindra att området hydrologi och hydrokemi påverkas negativt. Skydda områdets hydrologi mot dränering, vattenreglering och annan verksamhet som kan påverka hydrologi och hydrokemi negativt. Eventuellt genomföra en hydrologisk undersökning av dikningens effekter på våtmarken och kärnnycklarna.

Beskrivning av området

Hägsarve kärräng ligger i Hablingbo socken på södra Gotland. Området är skyddat som naturreservat på grund av förekomsten av den sällsynta orkidéen kärnnycklar, *Orchis palustris*, en art som i Sverige bara förekommer på Gotland. Arten växer på områdets en hektar stora kärräng. Kärnnycklar är mycket känslig för förändringar i den naturliga vattenregimen och har därför minskat kraftigt på grund av de omfattande myrdikningarna under 1800- och 1900-talen. I områdets östra kant utmed den väg som löper i nordostlig-sydvästlig riktning finns ett över en meter djupt dike som kantas av främst en och brakved. Dikets avvattande effekt är i dagsläget oklar och behöver utredas närmare.

Busktäckningen är störst i den norra delen. Kärrängens södra del betas dock av får och här växer enbart enstaka unga enbuskar. Naturtypen är helt beroende av bete för att inte växa igen och förlora sina botaniska värden. Även kärnnycklar gynnas av extensivt bete eftersom den är ljus- och värmekrävande. Kärrängen ligger på margskiffer överlagrad av ett lager bleke. Vegetationen domineras av gräs och halvgräs som blåtåtel, älvväxing, ängsstart och hirsstart. Här förekommer också slankstart, brunört, käringtand, vattenmynta, vitmåra, klöverört, blodrot, gåsört, majviva, ängsvädd, rödklint och krissla samt orkidéer som johannesnycklar, ängsnycklar, nattviol och kärrknipprot. I bottenskiktet märks korvskorpionmossa och guldspärrmossa.

Kärrängen omges på tre sidor av tallskog med inslag av oxel, och björk. Här och där står gamla, vidkroniga tallar som vittnar om att ljusinsläppet en gång varit betydligt större. Död ved i olika nedbrytningsstadier förekommer i måttlig mängd. I det täta buskskiktet påträffas en, brakved, slån och nypon. Bottenskiktet domineras av mossa. Skogen är delvis påverkad av avverkningar i östra och norra delen. Både träd och busktäckningen i skogen har ökat kraftigt under senare delen av 1900-talet, framför allt på grund av minskat betestryck.

Bevarandemål

Det övergripande bevarandemålet för Natura 2000-området Hägsarve kärräng är att arealerna av de naturtyper som legat till grund för utpekandet ska bibehållas eller öka. Natura 2000-arter som legat till grund för utpekandet ska bevaras och ha långsiktigt hållbara populationer och typiska arter för respektive naturtyp får inte minska. Naturtyps- och artspezifika bevarandemål beskrivs under respektive naturtyp och art.

Vad kan påverka negativt

Påverkan på hydrologi och hydrokemi

Alla typer av dränerande åtgärder (inklusive markavvattningsföretag och dämning), t.ex. dikning, dikesrensning, körning och andra markavvattande åtgärder påverkar hydrologi och hydrokemi, vilket kan ge konsekvenser på vegetation och torvbildning samt torvnedbrytning. Vidare kan anläggning av skogsbilvägar över eller i närheten av området påverka hydrologin och/eller hydrokemin i området. Effekterna av dränerande åtgärder kan vara uttorkning, ökad igenväxning

och erosion. Avverkning, körning, markberedning, plantering eller andra skogliga åtgärder i närliggande fastmarksskog påverkar hydrologi, lokalklimat och markstruktur och kan leda till läckage av näringsämnen, vilket kan påverka artsammansättningen i dessa normalt näringsfattiga marker.

Igenväxning

Igenväxning utgör idag ett av de största hoten mot den biologiska mångfalden i öppna våtmarksmiljöer. Kombinationen av dränerande åtgärder med avvattnings- och uttorkningseffekter som följd, upphörd hävd, ökad våtdeposition av kväve och klimatförändringar gör att igenväxningstakten ökar. En stor andel av områdets utpekade bevarandevärden är helt beroende av att näringsfattiga förhållande råder. Tillskottsutfodring av betesdjuren ger indirekt näringstillförsel till marken och missgynnar den konkurrenssvaga floran. Det är av stort vikt att den traditionella hävden av rikkärr upprätthålls. Redan en liten förändring i hävden kan medföra att känsliga arter slås ut.

Hävdgynnade arter missgynnas och konkurreras ut vid förändrade näringsförhållanden till följd av ökad kvävedeposition och andra luftburna föroreningar samt surt nedfall, vilket bidrar till förändrad artsammansättning och ökad igenväxning. Vegetationssammansättningen i bottenskiktet förändras och andelen gräs, buskar och träd ökar.

Exploatering

Samhällsbyggande med kommunikationsleder, anläggningar, kraftledningsdragningar etc. kan direkt eller indirekt påverka den fysiska miljön och orsaka skada i området.

Högt betetryck

Ett alltför intensivt bete med tillhörande tramp kan skada våtmarkens vegetation. För hårt betetryck (tramp och slitage) har en stark negativ inverkan på molluskfaunan. För högt betetryck (främst med får) kan ha en stark negativ inverkan på områdets orkidéflora, främst på de mycket sällsynta kärnycklarna under dess blomning och fruktsättning. Betet måste vara anpassat efter lokalens egna förutsättningar med väl genomtänkta riktlinjer med avseende på hävdregim, hävdtyp, inklusive val av betesdjur och omfattning av hävd samt en kritisk gräns för avbetning samt effekt från tramp för att dess ingående arter inte ska missgynnas.

Användning av avmaskningsmedel

Användning av avmaskningsmedel som innehåller makrocykliska laktoner (där avermectinerna ingår) är negativt för den dynglevande insektsfaunan och kan påverka hydrokemin i rikkärret samt dess ingående arter.

Försurning

Försurning innebär att pH-värdet sjunker. När det sker i rikkärr får kalcium sämre förmåga att binda fosfat, vilket leder till ökad växtnäringstillgång och en förändring av vegetationssammansättningen. Särskilt brunmossor påverkas negativt av försurning eftersom de är beroende av kväve i form av nitrat, ett ämne som minskar vid låga pH-värden. Ohävdade kärr löper störst risk att drabbas negativt av försurande ämnen och ökad växtnäringstillgång.

Bevarandeåtgärder

Gällande regler:

- Förutom vad som i övrigt gäller enligt miljöbalken och annan miljölagstiftning krävs tillstånd för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Tillstånd krävs inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman med eller är nödvändiga för naturvårdsinriktade ändamål som skötsel och förvaltning av det berörda området (7 kap. 28 a § miljöbalken).

- Området ligger inom Riksintresse för Naturvård.

Skydd:

Utöver Natura 2000 är Hägsarve kärräng även naturreservat.

Skötsel:**Bete**

Området ska årligen betas med får, lätta nötkreatur och/eller hästar. Vid bete med får kan ett alternativ vara att bete sker i maj samt i september-oktober för att undvika avbetning av kärrnycklar och andra orkidéer under dess huvudsakliga blomning och fruktsättning under juni-augusti.

Området ska nyttjas som betesmark under den tiden på året det är möjligt med hänsyn till markegenskaperna. Normalt omfattar betesperioden i området tiden från slutet av maj till det att marken är så blöt att den kan skadas av tramp från betesdjuren. Betesdjuren får inte vistas i området om marken skadas av tramp. Markskador kan uppkomma om marken är så blöt att marken blir upptrampad om djuren vistas där. Kärrnycklar är ljus- och värmekrävande och växer främst där vegetationen är mindre sluten. Ett extensivt bete gynnar därför arten. Stödutfodring av djur får inte ske.

Underhållsröjning

Träd och buskar av igenväxningskaraktär som etablerar sig ute på den öppna fuktängen och som ratas av betesdjuren röjs vid behov. I områdets norra del som betas med nöt har slån, blåhallon och enstaka mindre tallplantor vuxit upp ute i den öppna gräsmarken. Här krävs viss röjning av igenväxningsvegetation.

För att underlätta framkomligheten för betesdjuren i den trädklädda betesmarken och öka ljusinsläppet och därmed inslaget av örter kan med fördel en viss röjning av buskskikt ske vid behov.

I övrigt lämnas skogen till fri utveckling. Naturvärdena utvecklas i huvudsak genom naturlig dynamik så som stormfällningar, insektsangrepp och brand. Skoglig kontinuitet med träd i olika åldrar, liksom död ved i olika nedbrytningsstadiet, är en förutsättning för gynnsam bevarandestatus. Andelen död ved i den trädklädda betesmarken är i dagsläget låg och behöver öka i mängd.

Hydrologiska restaureringsåtgärder

Eventuellt genomföra en hydrologisk undersökning av dikets effekter på våtmarken och kärrnycklarna. Skulle en sådan undersökning visa på att diket har en negativ påverkan på områdets hydrologi och beståndet av kärrnycklar ska den efterföljas av hydrologiska restaureringsåtgärder för att återställa hydrologin. Igenläggning alternativt dämning av diket som löper parallellt utmed områdets östra kant kan då vara en möjlig hydrologisk restaureringsåtgärd. De kvarlämnade grävmassorna från den tidigare utgrävningen av diket används förslagsvis vid igenläggning.

För att uppnå en önskad omfördelning och ytavrinning av vatten från diket till omkringliggande våtmark är det viktigt att fördämningens överkant är som lägst i nivå med omgivande markyta. En liten dikeslutning vid fördämningen ger goda förutsättningar för att naturliga strukturer som flarkar som kan leda vatten ut från dikets närområde. Detta bidrar till att naturliga avrinningsmönster av mer översilande karaktär kan etableras. Närmare undersökningar krävs för vart dessa fördämningar ska etableras, antal fördämningar och hur det påverkar omkringliggande låglänta marker och nedströms liggande Natura 2000-områden (Sävvät och Kraktvät).

Uppföljning av naturtyper och arter

Länstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs. Uppföljningen ska ske enligt de manualer för skyddade områden som har tagits fram av Naturvårdsverket. Mätbara mål, så kallade målindikatorer, ska registreras i databasen SkötselDOS. Dessa målindikatorer följs sedan upp. Målsättningen är att kunna se om de bevarandemål som satts upp i bevarandeplaner och skötselplaner uppfylls, att skötseln fungerar och att Natura 2000 - naturtyperna och arterna har gynnsamt tillstånd.

Naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet:

6410 - Fuktängar

Areal: 0,83 ha. Arealen fastställd i regeringsbeslut.

Beskrivning

Hävdpräglade fuktängar med blåtåtel eller starr nedanför trädgränsen. Naturtypen har utvecklats genom lång hävdkontinuitet, men kan vara stadd i igenväxning. Krontäckning av träd och buskar, som inte är av igenväxningskaraktär, är 0-30 %. Hävdgynnade arter ska finnas.

Två undertyper finns:

6410 a) Fuktängar på neutrala till alkaliska, kalkrika jordar med ett varierande vatteninnehåll, ofta relativt artrika. Här ingår bl.a. "kalkfuktängen".

6410 b) Fuktängar på surare jordar, ibland torvrika, med blåtåtel, tåg- och starrarter. Typen varierar beroende på hävd och hävdintensitet.

Fuktängar är en vanlig naturtyp och som är starkt varierande beroende på geografisk belägenhet och markens beskaffenhet. Naturtypen är beroende av hävd, antingen genom bete eller slätter.

Fuktängarna kan vara mycket örtrika och kan ibland hysa ovanliga växter. Örtrikedomen gör dem viktiga för många insekter, inte minst fjärilar och bin. De har också mycket stor betydelse för fågellivet. Mark som på grund av igenväxning, felaktig skötsel eller annan påverkan i stort sett saknar karakteristiska arter och inte går att restaurera inom en rimlig tid bör i normalfallet inte räknas som naturtyp. Detta gäller även mark som är så starkt gödningspåverkad att kvävegynnade växter helt dominerar fältskiktet.

Bevarandemål

Arealen av fuktängar (6410) ska vara minst 0,83 hektar.

Vegetationen är tydligt hävdpräglad och domineras av gräs och halvgräs. Området hävdas årligen genom bete under den tid på året då marken inte skadas av tramp av betesdjuren. Området har en naturlig näringsnivå som är opåverkad av gödsling (förutom från betande djur). Betesdjuren hålls så långt som möjligt fria från avmaskningsmedel som innehåller makrocycliska laktoner (där avermectinerna ingår) eftersom det slår ut den dynglevande insektsfaunan.

En för naturtypen naturlig artsammansättning förekommer med frånvaro av arter som blivit klassade som invasiva och/eller negativa indikatorarter förekommer inte eller i mycket liten omfattning. Typiska arter, karaktärsarter och hävdgynnade arter förekommer rikligt och visar inga tecken på bestående populationsnedgångar. Kärrnycklar förekommer i en livskraftig population och missgynnas inte av betet.

Bevarandetillstånd

Naturtypen bedöms ha ett gynnsamt bevarandetillstånd inom området.

Dokumentation

- Gärdenfors, U. 2015. Rödlistade arter i Sverige 2015. ArtDatabanken.
- Haglund, A. 2010. Uppföljning av skyddade områden i Sverige - riktlinjer för uppföljning av friluftsliv, naturtyper och arter på områdesnivå. Naturvårdsverket.
- Högström, S. 1991. Kärrnycklar, *Orchis palustris*, på Gotland 1982–1990. Svensk Bot. Tidskr. 85: 355–376.
- Högström, S. 1999. Något om kärrnycklarna *Orchis palustris* på Gotland 1991-1998. Svensk Botanisk Tidskrift 93: 155-161.
- Ingmansson, G. & Johansson B. G. 2005. Gotlands orkidéer. Rindi 25: 3–82.
- Länsstyrelsen i Gotlands län. 1998. Bildande av naturreservat Hägsarve kärräng i Hablingbo socken, Gotlands kommun. Dnr. 231-2931-95.
- Länsstyrelsen i Gotlands län. 2005. Bevarandeplan för Natura 2000-området Hägsarve kärräng SE0340160.
- Martinsson, M. 1997. Våtmarker på Gotland. Länsstyrelsen i Gotlands län.
- Naturvårdsverket, 2007. Myrskyddsplan för Sverige, Objekt i Gotlands län. Särtryck ur Myrskyddsplan för Sverige, delrapport: Objekt i Götaland. Rapport: 5670.
- Naturvårdsverket. 2011. Vägledning för svenska naturtyper i habitatdirektivets bilaga 1, Fuktängar (6410) och Trädklädda betesmarker (9070).
- Sundberg, S. 2006. Åtgärdsprogram för bevarande av rikkärr. Naturvårdsverket.
- Thor, G. 1992. Rev. Högström, S. 1998. Artfaktablad för kärrnycklar - *Anacamptis palustris*. ArtDatabanken, SLU.

Lagtexter

- Art- och habitatdirektivet, Rådets Direktiv 92/43/EEG av den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter, officiell svensk översättning, version 01.01.2007.
- Fågeldirektivet, Directive 2009/147/EC of the European Parliament and of the Council of 30 November 2009 on the conservation of wild birds, svensk översättning.
- 7 kap. 27-29 §§ Miljöbalk (1998:808).
- 15-17 §§ Förordning (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m.

Bilagor

- Bilaga 1. Karta, utbredning av naturtyper inom Natura 2000-område.
- Bilaga 2. Fynd av rödlistade arter som har gjorts i området.

Bilaga 1. Karta, utbredning av naturtyper inom Natura 2000-området

Natura 2000-området Hägsarve karräng med utbredning av naturtyperna; Fuktängar/Kalkfuktängar (6411), Trädklädd betesmark (9070). 9900 avser ett område av ej naturtyp.

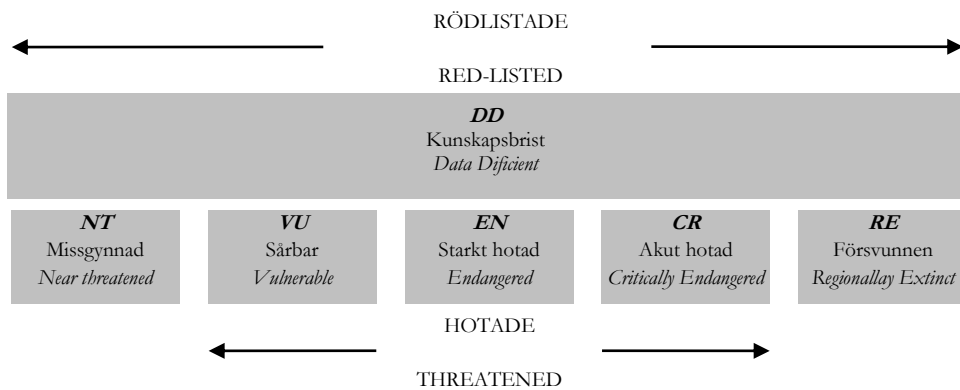
Bilaga 2. Fynd av rödlistade arter som har gjorts i området

Kärlväxter

Vetenskapligt namn	Svenskt namn	Hotkategori
<i>Anacamptis palustris</i>	Kärnycklar	EN
<i>Carex hostiana</i>	Ängsstarr	NT
<i>Primula farinosa</i>	Majviva	NT

Fjärilar

Vetenskapligt namn	Svenskt namn	Hotkategori
<i>Cupido minimus</i>	Mindre blåvinge	NT

Aktuella arters hotkategorier enligt den svenska rödlistan 2015.